

Pécsi Tudományegyetem Művészeti Kar Doktori Iskola

Ifj. Bánfalvi Béla

A francia csellóiskola metodikai elemzése

André Navarra tanításának technikai alapjai

DLA-értekezés tézisei

TÉMAVEZETŐ: DR. KAMP SALAMON

2022

A kutatás előzményei, motiváció

A Pécsi Tudományegyetemen megkezdett doktori képzéssel és kutatómunkámmal egyidőben, lehetőségem nyílt, hogy együtt dolgozzak Németországban egy neves német professzorral, Siegmund von Hausegger-rel, aki nem csak a nyugat európai hangszeres zenei kultúra igen magas szintű interpretálásában és ápolásában jeleskedik, hanem a cselló játék metodikai értelemben vett elemzésében és annak minden részletre kiterjedő továbbadásában, átörökítésében is nagyon nagy szerepet vállal. A nürnbergi Hochschule für Musik, Master képzésének keretén belül alkalmam nyílt, hogy a két évig tartó tanulmányaim során a legjobban elmélyüljek a cselló játék metodikai alapismereteiben, és az azokra épülő magas szintű zenei megoldásokat lehetővé tevő technikai fogások gyakorlásában. Mindez nagyon nagy hatást gyakorolt a már megkezdett kutatásaimra, hiszen a Siegmund von Hausegger professzorral folytatott közös munkám rakta le az alapokat a téma, kellő részletességgel történő kibontásához. Hihetetlenül szerencsésnek érzem magam, hogy ezen tudásnak elsajátításában nem csak elméleti síkon volt lehetőségem részt venni, hanem minden, a cselló játékot érintő technikai változtatást, finomítást ki tudtam próbálni, és be is tudtam építeni a csellójátékomba.

A gyakorlati elsajátításon túlmenően, nagyon fontos volt számomra, hogy e tudásanyag írásban is rögzítve legyen. Így mindazt, amiről a közös foglalkozások alkalmával szó esett, lejegyeztem, és ezáltal teljes képet kaptam arról a fejlődési folyamatról, melyet tanulmányaim során leírtam. Ez a későbbiekben nagymértékben megkönnyítette kutatói munkámat, hiszen lehetőséget adott ennek az összetett témának a jobb átlátására a fő rendezői elv tekintetében.

Források, kutatási módszerek

Az izomérzetek részletekbe menő és pontos leírásához természetesen nem megkerülhető, hogy a kellően alapos vizsgálatuk személyes tapasztalatokon

nyugodjon. Így értelem szerűen kutatói munkám kiindulási pontjának saját tanulmányaimat, és az általam írásos formában lejegyzett anyagokat használtam. Jegyzeteim elemzésével időrendben haladtam, így fokozatosan bővült a látóköröm az újabb és újabb metodikai témakörök bevezetését illetően, ezáltal feltérképezve az általam mára már bevett gyakorlatként alkalmazott csellótechnikát, részekre bontva, elemezve és természetesen a különböző problémaköröknek megfelelően rendszerezve azt.

A Siegmund von Hausegger által képviselt irányzat, a csellójáték technikai értelemben vett hovatarozását illetően, a francia csellóiskolába tartozik. Prof. Hausegger a tanulmányait a francia kulturális élet egyik meghatározó egyéniségénél, André Navarra (1911 – 1988), francia csellóművésznél végezte, kinek hatása a modern hangszerkezelési technika ma is élő gyakorlatának kialakulására megkérdőjelezhetetlen. A németországi tanulmányaim alatt fogalmazódott meg bennem a kérdés, hogy vajon született – e már olyan, magyar nyelvű metodikai írás, mely jelen korunk elfogadott, a francia iskola alapjain nyugvó csellótechnika részletes elemzését tűzte ki céljául. Az e témához tartozó forrásanyagok felkutatását célzó erőfeszítéseimet azonban sajnos nem koronázta teljes siker. Alapvetően a cselló metodikát, és azon belül a francia iskolát taglaló források száma meglehetősen limitált. Néhány, neves csellista által leírt értekezés, vagy felvétel azért fellelhető, ezek azonban magyar nyelven nem elérhetőek.

Ilyen a témám kutatásában felhasznált egyik legfontosabb forrás is, az André Navarra által, francia nyelven rögzített videó anyag (*Ma Technique De Violoncelle*, Hochschule für Musik und Darstellende Kunst Wien, 1975), mely nagyon nagy részletességgel tárja föl a csellójáték metodikai paramétereit, az alapvető kérdésköröktől egészen a bonyolult technikai megoldások elemzéséig. A videó formátum annyiban jelent előrelépést, hogy folyamatában képes bemutatni sok olyan mozgást, melyek megértése így egyszerűbbé, könnyebben átvehetővé válik. Számomra azért is volt érdekes ennek a videó anyagnak az elemzése, mert nagymértékben összezsugorított az általam már ismert és elsajátított hangszerkezelés, technikai értelemben vett ismertetőjegyeivel, ugyanakkor sok tekintetben szélesítette a látókörömet új szempontok és olyan meglátások behozásával, melyek Navarra elemző személyiségének és egyéni látásmódjának köszönhetőek.

Ezenkívül fontos még megemlíteni egy olyan, a témával foglalkozó írásos művet is, mely a francia vonós zenekultúra egy másik jelentős személyiségétől Paul Tortelier (1914 – 1990), francia csellóművésztől származik. Angol nyelven megjelent csellóiskolája a *How I Play, How I Teach* (Chester Music, London, 1976) egyéni, újszerű megközelítésből elemez különböző, a játéktechnikát érintő problémákat úgy, hogy a helyes érzetek eléréséhez alternatív megoldást kínál számos gyakorlat formájában, melyeket rövid, lényegre törő utasításokkal lát el, mellőzve a hosszabb elemző leírásokat. A gyakorlatok sok esetben távolabbról közelítik meg az adott problémakört, így sokszor alig van közülük a játék közben végzendő valós mozgásokhoz, mégis érzeti szinten nagyon hasznos tapasztalatokhoz vezethet gyakorlásuk.

Természetesen a forrásanyagok rendszerezése és a téma átfogó, részletes kibontása magyar nyelven, még nem feltétlenül indokolta volna, hogy az önreflektív, empirikus alapokon nyugvó kutatói munkámat a disszertáció megírásáig végig vigyem. Azonban a különböző forrásanyagok elemzése, és a bennük foglaltak gyakorlati szinten történő kipróbálása nem egyszer olyan felismerésekhez vezetett, melyek segítettek egy adott technikai problémakört új oldalról megközelíteni. Többször előfordult, hogy a hangszeren történő kísérletezés egy olyan, jobb hatásfokú gyakorlatot eredményezett, melyről semelyik, általam korábban megismert forrás nem tett említést, így mondhatni teljesen új elemként, újításként kerülhetett bele a metodikai elemzésembe, ezáltal téve azt teljesebbé és bizonyos részleteiben egyedülállóvá.

Az értekezés felépítése

Minthogy a csellójáték közben végzett mozgások rendkívül összetettek, a teljeskörű metodikai elemzés szempontjából az tűnt a legjobb megoldásnak, ha a két kéz eltérő mozgásait egymástól külön választva vizsgálom meg, a legapróbb részletekig lebontva azokat. Ezen technikai alapoknak és a különböző érzeteknek a mélyreható és pontos leírását természetesen bizonyos helyzetekben szükségessé vált

kiegészíteni, teljesebbé tenni, azáltal, hogy képekkel is illusztráltam a mozdulatok végrehajtása közben létrejövő játékpozíciókat. Így biztosítottam lehetőséget arra, hogy ennek a nagyon is gyakorlati alapokon nyugvó szakterületnek az elemzését több oldalról is képes legyek megvilágítani, túllépve az írásbeliségből fakadó kereten, amennyire lehet érthetővé, és vizualizálhatóvá téve a leírt finommotoros izommozgásokat.

Fontos volt azonban, hogy a részletekbe menő elemzésen túlmenően megjelenjen, egy a gyakorlati megvalósítást célzó irányvonal is a munkámban, mely segít a mozgások megértésében azáltal, hogy fokozatosan, lépésről lépésre jut el a kívánt célig, azaz egy adott mozdulatsor helyes kivitelezéséig. Erre leginkább az adott technikai fogáshoz kapcsolódó gyakorlatok által nyílik lehetőség, melyek érzékletes, esetenként kép mellékletekkel illusztrált leírása szintén fontos elemét képezi a doktori értekezésemnek. Ezen gyakorlatok számos esetben, egy összetettebb mozgásnak csak bizonyos részleteit, kisebb, lebontott egységeit gyakoroltatják, így adva lehetőséget az érzeti szinten történő helyes, és alapos beérzésükre a megfelelő izomcsoportok használatával.

Kutatói munkám során arra is nagy hangsúlyt fektettem, hogy a technikailag kiművelt hangszerkezeléshez vezető úton a legfőbb célkitűzés már a kezdetektől a zenei kifejezés legyen, mely nagyban segít megérteni, melyik finommotoros mozgásra mikor és miért van szükség. Arról nem is beszélve, hogy mindez fordítottan is működik, hiszen egy adott zenei részlet legoptimálisabb technikai megoldásához nagyon sok segítséget ad, ha a zenei folyamatok megvalósítását helyezzük figyelmünk fókuszpontjába, a technikai nehézségek leküzdésére való törekvés helyett. Így ezeket szem előtt tartva, lényeges volt, hogy a csellójáték technikai elemeinek tárgyalásakor ne csak különböző képek csatolásával erősítsem az általam leírtakat, hanem minél több olyan zenei részletet is relációba tudjak hozni az adott metodikai területtel, melyek a legjelentősebb csellóra írott zeneművekből származnak, ezáltal próbálva meg minél teljesebb képét adni a művészi kifejezés és a metodika szoros kapcsolatának. Ezeknek a kottamellékleteknek a játéktechnikai értelemben vett vizsgálatakor derülhet ki igazán, mennyire létfontosságú, hogy a játékos tisztában legyen a mozdulatok precizitásának fontosságával, ezáltal válva

képesé egy jóval sallangmentesebb hangszerjáték elérésére, mely természetesen csakis a legmagasabb hatásfokú izomműködéssel valósulhat meg.

Eredmények

A téma választásának kapcsán fontos megjegyezni, hogy számomra a csellójáték metodikai értelemben vett elemzése és megismerése iránti érdeklődés egyáltalán nem újkeletű. Már jóval a németországi tanulmányaimat megelőzően is folytattam kutatásokat a témában. Hiszen egy olyan komplex és rendkívül optimalizált, finom motoros mozgás esetében, mint amilyen a technikai értelemben vett csellójáték, már a kezdeteknél igen sok kihívással szembesülünk az elsajátítást, tökéletesítést, és adott esetben a további optimalizálást illetően. Ezt azért nagyon lényeges megemlíteni, mert a zenei ismereteken túlmenően a hangszerkezelés tanulását, annak bonyolultsága folytán, nem lehet elég korán elkezdni és komolyan venni. A megfelelő információk segítségével adott esetben sokkal könnyebben elérhetővé válik egy magasabb szintű, probléma mentes hangszerkezelés, mely egy jóval színesebb, kifejezőbb csellójátékot tesz lehetővé. Nem beszélve arról, hogy a későbbi professzionális élet szempontjából egyáltalán nem mindegy, milyen fokú terhelés éri a játékban érintett izomcsoportokat, hiszen a nem megfelelő hangszerkezelési technikából adódó túlzott és folyamatos megerőltetés komoly egészségügyi következményekkel járhat, melyek kellően hosszú idő elteltével akár a hangszeres pálya végét is jelenthetik.

Pontosan ezért volt számomra nagyon lényeges, hogy a jelen korunk egyik legmeghatározóbb, a hangszerjáték alapjait teljes mértékben magába foglaló metodikai irányzatáról, a francia csellóiskoláról írjam meg doktori értekezésemet, ezáltal biztosítva a lehetőséget, hogy ennek a fontos témának részletekbe menően kifejtett, és kellő alaposággal rendszerezett forrásanyaga magyar nyelven is elérhetővé váljon.

Hivatkozott forrásanyagok jegyzéke

Hausegger, S. (2012 – 2015): *Master Ausbildung – Master Streichinstrumente – Hauptfach Violoncello*. Hochschule für Musik Nürnberg, Nürnberg.

Navarra, A. (1975): *Ma Technique De Violoncelle*. Hochschule für Musik und Darstellende Kunst Wien, Bécs.

Tortelier, P. (1976): *How I Play, How I Teach*. Chester Music, London.